

Історикам-адвентистам зичу поєднати приналежність до конфесії з науковими підходами

Розповідає Роман Сітарчук, доктор історичних наук, перший проректор Полтавського національного педагогічного університету імені Володимира Короленка.

Що спонукало кафедру історії України обрати назву конференції «Держава і Церква в історії України»?

Цією темою на кафедрі почали займатися завдяки колишньому ректору, академіку Пащенку Володимирі Олександровичу, який займався проблемами релігієзнавства, досліджував різні конфесії, зокрема православних, греко-католиків, римо-католиків. Його перші аспіранти писали роботи саме з цих тем. Тоді ми, викладачі, ще не уявляли, наскільки серйозно заглибимося в історичне релігієзнавство, що займемо свою нішу з-поміж науковців України, яку, вважаю, посідаємо й зараз.

Коли я став аспірантом Володимира Олександровича, він запропонував розширити напрямок релігієзнавчого пошуку, зосередивши його на течіях, які були ще недостатньо вивчені, зокрема й пізніх протестантів. Це мене зацікавило, оскільки в новітній час ці конфесії були мало висвітлені в науці, їхня діяльність досліджувалася однобоко, з урахуванням ідеологічної позиції авторів.

З якими складнощами Ви стикалися, досліджуючи конфесійну історію?

Перший період моїх досліджень – 20–30-ті роки ХХ століття. Це були, можна сказати, перші пілотні пошуки, які охоплювали всі пізньопротестантські конфесії (баптисти, євангельські

християни, адвентисти сьомого дня, християни євангельської віри (п'ятидесятники)). Коли розпочалися такі розвідки, бракувало в науковому обігу літератури, розробок авторів, але, передовсім, – каталогізованих, систематизованих архівів. Із тодішніх українських науковців новітньої генерації хотілося б виокремити Оксану Володимирівну Безносову, в якій наприкінці 90-х років з'явилася дисертація про пізніх протестантів на українських землях. Звичайно ж, треба наголосити на працях Вікторії Іванівни Любащенко, які стали відправною точкою, науковою класикою для багатьох істориків-релігієзнавців. Ця авторка започаткувала нові погляди й напрямки у вивченні пізнього протестантизму в Україні та й, власне, означила це конфесійне явище в науковому просторі.

Чому з тих напрямків, які Ви назвали, для докторської дисертації Ви обрали саме адвентизм? Можна було б взяти конфесії, які більші за чисельністю, мають більші архівні дані?

Дійсно, в кандидатській дисертації в мене була спроба дослідження кількох професій. Мабуть, при написанні докторської було б доцільніше йти за таким же принципом, або зосередитися на висвітленні конфесії, для вивчення якої не бракувало б матеріалів. Але чому свій вибір я зупинив саме на адвентизмі? По-перше, конфесія була мало досліджена, особливо щодо її витоків на українських землях. Мої «копання» в центральних і регіональних архівах виявили значний пласт неосвоєних джерел. Мені здалося, що цю прогалину я зможу заповнити.

По-друге, так сталося, що коло моїх наукових пошуків співпало зі світоглядними переконаннями моїх друзів по життю – вони були адвентистами сьомого дня. На той час, на жаль, один із моїх близьких друзів, пресвітер місцевої Полтавської громади Юрій, уже пішов із життя. Якось у розмові ще з одним другом Геннадієм Безкровним (зараз він заступник президента Української уніонної конференції Церкви адвентистів сьомого дня), я сказав, що в мене виникло бажання здійснити своє

дослідження ще й в пам'ять про Юру.

Таким чином мої наукові пошуки збіглися й з особистими мотивами. Хочу зауважити, що саме за сприяння і безпосередньої допомоги Геннадія Безкровного мені вдалося розширити необхідну для досягнення мети дослідження джерельну базу. Зокрема, Геннадій Миколайович zorganizував мої відвідини духовної семінарії адвентистів сьомого дня у Заокську, де, за особистої участі тодішнього керівника закладу Євгена Володимировича Зайцева, я зміг ознайомитися з матеріалами бібліотеки та архіву Євразійського дивізіону адвентистів сьомого дня. Принагідно дякую цим людям!

Що позитивного або негативного Ви бачите в розвитку цієї конфесії у контексті України та її історії?

Я не настільки уповноважений говорити такі речі. Це була б суб'єктивна точка зору. Проте сподіваюсь, що можу говорити як науковець.

Ви, конфесійні історики, чимало викладаєте, аналізуєте у своїх публікаціях, монографіях власну історію. Приємно, що на сьогодні намагаєтесь працювати на дотичності, поєднанні конфесійного й наукового поглядів, пошуків. Конфесійна література надала мені чимало фактажу для роботи і водночас дозволила подивитися на дослідження з іншого боку – очима віруючих-адвентистів, як представників течії, у розрізі пережитого, відчутого ними, що вплинуло на їхні життєві вчинки. Адже архіви переважно замовчують емоційні, причиниво-поведінкові сторони подій, а їхнє розуміння, мені здається, також мають враховуватися дослідником, щоб бути не заформалізованим, виваженішим.

Ми звернулися до Вас як представники наукового товариства, нещодавно створеного. Дали Вам на огляд перший том про історію нашої Церкви. Чи можемо ми сподіватися, що зможемо отримати Ваш відгук як метра в дослідженні адвентизму?

Дякую за пропозицію і таке звернення, але я себе не вважаю

метром, можливо, – одним із шанувальників, разом зі своїми товаришами по історико-релігієзнавчому цеху новітнього часу, дослідження історії адвентизму на теренах України. Якщо мій відгук є бажаним, то я його, звичайно ж, надам.

Що б Ви побажали молодим історикам-адвентистам?

Якщо коротко, – зуміти поєднати своє суб'єктивне ставлення й приналежність до конфесії, висвітлюючи її минуле як історик-адвентист, із науковими підходами. Це складно. Це, можливо, найскладніше у пошукові для будь-якого історика – не пошук абстрактної «істини», бо у гуманітарних науках її не буває, а висвітлювати так, щоб була можливою дискусія, предмет для обговорення серед колег, водночас, представляти свій погляд на дослідження та вміти аргументовано відстоювати власну точку зору.

Сподіваюсь, що сучасна наукова молодь ще багато чого «накопає» й додасть у загальну скарбничку історії адвентизму. І це буде правильно, бо треба не зупинятися на досягнутому. Успіхів!

Запитання – Валентина Куриляк